

LUND UNIVERSITY

Beväpnade Budskap

Rysk påverkan & svenskt agerande i en ny säkerhetspolitisk realitet.

Mattias Hjelm

**THE SUPREME
ART OF WAR
IS TO SUBDUE
THE ENEMY
WITHOUT FIGHTING.**

Sun Tzu, The Art of War

(Center on the Future of War 2017, s. 1)

Abstract

As globalization increases and our societies progressively rely on information technology, the methods of modern warfare are facing a paradigm shift. Russia plays a significant role in this development using subversive methods to achieve political goals around the world. This topic has, in recent years been subject of discussion in Sweden where non-military actions against our country and neighboring region constitutes an explicit threat. The aim of this thesis is to study how Russian information Warfare is portrayed in the official Swedish political debate and furthermore how Sweden responds to this multi-faceted threat. This research has developed a theoretical framework using framing-theory to analyze the empirical findings. A qualitative textual analysis is used to examine public documents to chart how Russian actions and Swedish response has been portrayed from 2014 until today. The results show that psychological warfare threatens Sweden's democratic society, universal values and the legitimacy of established medias, which in the long run is likely to foment internal tensions and undermine public confidence in their leaders. To counter psychological warfare Sweden is using networking, both internationally and within the nation, between institutions and different levels of society. Lastly, the thesis concludes that the populations source criticism is essential for an effective psychological defense.

Nyckelord: Informationskrigföring, Psykologiskt krigföring, Psykologiskt försvar, Ryssland, Sverige, Framing-teori.

Antal ord/tecken: 8435 st./61 974 st.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Frågeställning och Syfte	2
2	Teoretiskt Ramverk	3
2.1	Ett effektivt vapen i gråzonen mellan krig & fred	3
2.2	Framing-teori	6
2.3	Forskningsbidrag & Analysmodell	7
3	Metod	9
3.1	Forskningsdesign	9
3.2	Val av fall & Avgränsningar	10
3.3	Kvalitativ textanalys	11
3.4	Operationalisering.....	11
3.5	Material.....	12
4	Hur Kreml Beväpnar Information	13
5	Analys	14
5.1	Del 1: Hotbild i en ny säkerhetspolitisk realitet.....	14
5.1.1	Frame Bridging: Rysk påverkan på samhällets fundament	14
5.1.2	Frame Amplification: En rysk björn mot en svensk solidaritet	16
5.1.3	Frame Extension: Samstämmighet eller meningsskiljaktigheter? ..	16
5.2	Del 2: Där lögn är vapen, är sanning motmedel	18
5.2.1	Internationellt agerande	18
5.2.2	Inomstatligt agerande.....	19
5.2.3	Psykologiskt försvar på gräsrotsnivå	20
6	Slutsats	22
6.1	Förslag till vidare forskning.....	24
7	Referensförteckning	25

1 Inledning

Avstånd krymper och nationsgränser suddas ut i takt med den pågående globaliseringsprocessen. Som en fundamental del i denna utveckling ser vi en global expansion av informations- och nätverkssamhället. Detta fenomen resulterar i nya möjligheter runt om i världen, men medför också nya sårbarheter och hot (Sundberg 2000, s. 6). Alla parter i krig och konflikter har emellertid alltid försökt att nyttja och kontrollera information (Höglund & Öberg 2011, s. 3). Det senaste decenniet har dock accentuerat användandet av informationsteknologi i politiska konflikter, vilket väckt alltmer uppmärksamhet i Sveriges direkta närområde (Giles 2016, s. 4). Dagens moderna och globaliserade medielandskap spelar en fundamental roll i mediekonsumenternas upplevda världsbild. Detta i sin tur implicerar att information blivit en betydande maktfaktor, med förmågan att direkt påverka beslut, opinion eller helt enkelt generera förvirring hos motståndaren (Eellend & Franke 2016). Informationskrigföring utmanar vår fundamentala förståelse för konflikt då vi fastnar i en gråzon när den traditionella gränsen mellan krig och fred eroderas (Bishop & Goldman 2003, s. 121).

Det råder inga som helst tvivel att Ryssland har en ledande position i denna informationsteknologiska utveckling där både erfarenhet och ryska doktriner påvisar att vi, även i fredstid, är tvungna att acklimatisera oss till ett konstant tryck av påverkanskampanjer, utförda både i traditionella- såväl som sociala medier (Eellend & Franke 2016). Annektering av Krim-halvön 2014 exponerade en ny dimension av det ryska informationskriget där ryska statsägda nyhetsmedier användes för att distribuera osäkerhet kring vad som egentligen försiggick i norra Ukraina (Franke 2015, s. 9). Denna form av Informationskrigföring där främst desinformationskampanjer används som vapen har uttalats som ett växande problem av svenska myndigheter och av NATO. Regeringens försvarspolitiska inriktningsproposition 2016–2020 betonar vikten av en återuppbyggnad av det psykologiska försvaret (Prop. 2014/15:109, s. 108). Detta motiveras med att ett psykologiskt försvar är essentiellt för att värna Sveriges öppna samhälle och att försvara vår demokrati. Dagens säkerhetspolitiska omvärldssituation har således resulterat i att regeringen avser inrätta en ny myndighet med detta ansvar (Regeringen 2018b).

Den teknologiska utvecklingen, informationskrigföring och psykologiska påverkansoperationer är emellertid komplexa områden, och många människor är helt ovetande om de desinformationskampanjer som bedrivs kontinuerligt (Giles 2016, s. 8). Internets tilltagande roll i samhället resulterar i att information blivit ett effektivt vapen då ofantliga mängder information distribueras dygnet runt av både traditionella medier och gemene man på sociala medier. Vad är sant och vad är falskt? Hur agerar man när främmande makt beväpnar informationen (i.e. hur försvarar man sanningen)? Okunskapen banar väg för att dubiös information får möjlighet att spridas då det ständiga mediaflödet inte kritiskt granskas av dess

konsumenter, vilket vidare innebär att tvivelaktig information legitimeras (Stenström 1997, s. 57).

1.1 Frågeställning och Syfte

Det är mot bakgrund av ovanstående problemformulering som följande **frågeställning** framarbetats:

- *Hur framställs rysk informationskrigföring i den officiella svenska politiska debatten och på vilket sätt agerar Sverige mot hotbilden?*

Informationskrigföring pågår kontinuerligt i vår omvärld. Det existerar en omfattande internationell litteratur om tillvägagångssättet, emellertid är forskningen rörande en svensk kontext begränsad. Detta motiverar således relevansen för uppsatsens syfte. Uppsatsens frågeställning är tvådelad. Således syftar studien till att öka förståelsen för informationskrigföring i allmänhet och Rysslands tillvägagångssätt gentemot vårt närområde i synnerhet. Genom att medvetandegöra samt väcka intresse för detta komplexa begrepp och tillvägagångssätt syftar uppsatsen till att ge underlag för fortsatt arbete och forskning på området. Uppsatsen ämnar också öka förståelsen för hur olika metoder som inte primärt omfattar traditionell militär våldsanvändning kan användas för att påverka en motpart, där uppsatsen huvudsakliga fokus ligger på samtida påverkansoperationer. Empiriskt syftar undersökning att studera hur fenomenet beskrivs och framställs i den svenska politiska debatten, samt vilka åtaganden Sverige gör för att stärka sitt psykologiska försvar.

Detta kan i förlängningen bidra till en bättre förståelse för rysk strategi och maktutövning samt svenskt totalförsvar i vår samtid. Uppsatsens relevans blir explicit då den ämnar bidra till forskningen och nå en djupare förståelse gällande svensk säkerhetspolitik, totalförsvarsstudier samt hotbilden som en expanderande informationsteknologi medför. I en inomvetenskaplig kontext har uppsatsens problemområde relevans då studien ämnar behandla teorier och begrepp relaterat till freds- och konfliktforskningen. Vidare blir den inomvetenskapliga relevansen påtaglig då studien främst syftar till att bidra med kunskap rörande detta relativt nya forskningsfält som behandlar informationskrigföring som tillvägagångssätt i gråzonen mellan fred och krig, där en fiende försöker påverka utvecklingen i ett land utan direkta krigshandlingar.

Studiens utomvetenskapliga relevans är tydlig då det är av stor vikt att förstå de strategier som används av främmande makt för att eventuellt destabilisera Sverige och vårt direkta närområde. Dessutom pågår det ständiga diskussioner medialt huruvida Sverige bör ingå i multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten med exempelvis NATO och den Europeiska Unionen. Således kan denna uppsats tänkas bidra till kunskaper och förståelse inom säkerhetspolitisk progression för allmänheten.

2 Teoretiskt Ramverk

Detta kapitel redogör för uppsatsens teoretiska utgångspunkter. Studien bygger på en övergripande teoretisk diskussion om informationskrigföring där tidigare forskning på området inkorporeras för att tydligt klargöra vad som karaktäriserar detta komplexa begrepp samt varför fenomenet behöver beaktas i säkerhetspolitiska sammanhang. Därefter förklaras begreppet psykologisk krigföring som är denna uppsats huvudsakliga fokus. Det teoretiska ramverk som utformats presenteras sedan, och består utav Benford och Snows (2000) teori om framing (som saknar adekvat svensk översättning och således kommer benämnas som just 'framing' i fortsättningen).

2.1 Ett effektivt vapen i gråzonen mellan krig & fred

Globaliseringen samt den informationsteknologiska utvecklingen bidrar till att de traditionella nationalstaterna befinner sig i nödläge, där nämnda kris anspelar på suveränitetsbegreppets erosion (Castell 2009, s. 39). Emellertid är det inte staternas existens som håller på att försvinna, utan vad som händer är snarare att stater *anpassar* sig till den nya kontexten som är starkt influerad av transnationella åtaganden och utmaningar (ibid, s. 39). Aktiviteter som formar samhällen världen över är organiserade i globala nätverk såsom finansmarknader, transnationell produktion, massmedia, kultur och internetbaserade nätverk (ibid, s. 25). Den statscentrerade modellen som en form av social organisation är följaktligen på nedgång, och även den inte försvinner helt så revideras statens roll, struktur och dess funktioner och utvecklas gravis till en ny form av stat; nätverkssamhället (ibid, s. 18).

Denna utveckling påverkar i hög grad politiken och beslutsfattandet i det globala nätverkssamhället. Stater förbinder sig med varandra och skapar nätverk – Dessa nätverk har olika ändamål, där vissa delar suveränitet (e.g. EU), och andra nätverk fokuserar mer på specifika åtaganden och problemområden som exempelvis NATO. Dessa täta internationella och överstatliga nätverk bildas för att bemöta och hantera globala problem. Många nationalstater decentraliserar även makten till regionala och lokala instanser samtidigt som de öppnar upp möjligheten för interaktion med icke-statliga organisationer (ibid, s. 39).

Den traditionella, suveräna statens pragmatiska anpassning till nätverkssamhället sker i mångt och mycket för att kunna anpassa sig till det moderna informationssamhället vi lever i idag. Rent konkret kan man säga att nätverkssamhället karaktäriseras av delad suveränitet (och ansvar) mellan olika stater samt en ökad flexibilitet i olika styrningsprocesser och beslutsfattande (ibid, s. 40).

Eftersom territoriets roll har förändrats markant i takt med den ökande globaliseringen har detta således bidragit till att även synen på säkerhet reformerats. Det är därför en naturlig följd att staters säkerhets- och försvarspolitik tvingats anpassa sig efter gränsöverskridande utmaningar och nya hot, något som informationskrigföring definitivt kan räknas som.

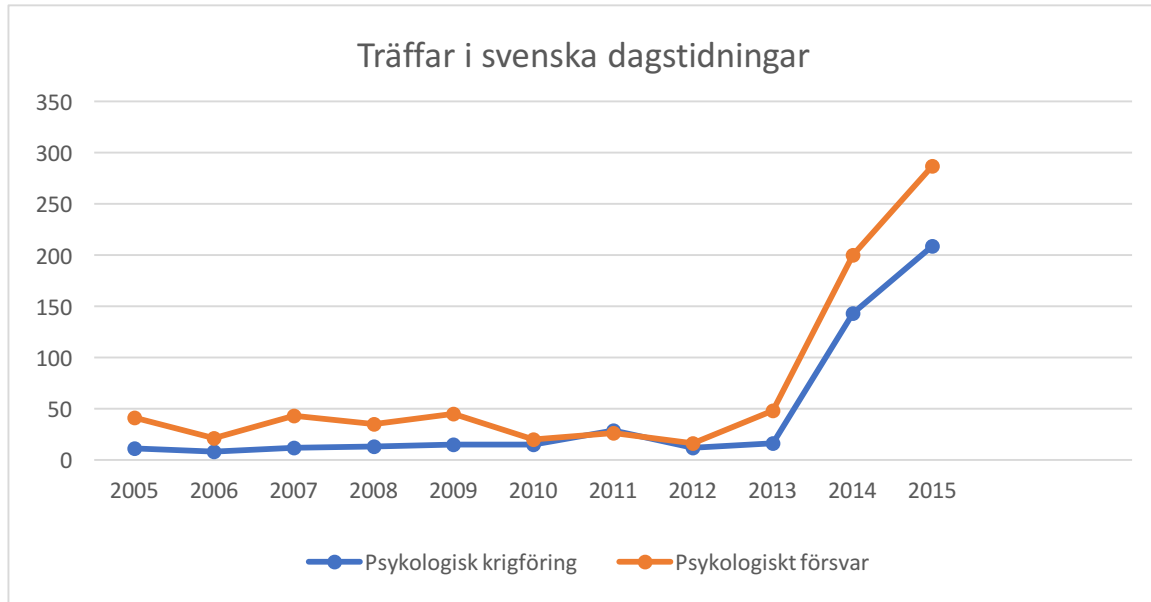
År 1996 publicerades rapporten ”Strategic Information Warfare: A New Face of War” där författarna presenterar ett holistiskt perspektiv på informationskrigföring. Deras rapport identifierar specifika drag som karaktäriserar detta komplexa tillvägagångssätt. Bland annat diskuteras fördelarna (och riskerna) med den låga kostnad som krävs för att genomföra en informationsattack, jämfört med vanliga militära angrepp i den traditionella meningen (Molander et al 1996, s. 17). Vidare avhandlas globaliseringens inverkan på informationsbaserat krig och hur traditionella territorialgränser eroderas när konflikter förflyttas till cyberrymden och andra informationskanaler (ibid, s. 20). Fundamentet i rapporten baseras emellertid på den amerikanska kontexten, där syftet med studien är att påvisa det breda spektrum av potentiella, nationella säkerhetshot som uppstår i samband med den informationsteknologiska utvecklingen, samt presentera strategiska defensiva motåtgärder (ibid, s. 3).

Bishop & Goldman intar ett mer forskarorienterat perspektiv på fenomenet och poängterar att det som gör informationsåldern unik är det faktum att information *som* krigföring har blivit minst lika viktig som information *i* krigföring (2003, s. 114). Deras forskning studerar strategier och taktiker för informationskrigföring på ett generellt plan, genom att visa hur tillvägagångssättet presenterar nya sätt att uppnå traditionella politiska, materiella och symboliska mål. Vidare diskuteras hur informationskapaciteten har förändrat den nuvarande konfliktmiljön – vilket implicerar karaktären för både hotet och sårbarheten. Författarna tillhandahåller en överblick över hur man tänker på informationskrig och diskuterar den underliggande logiken och tekniska förutsättningarna för olika typer av informationsattacker (ibid, s. 115).

Martin C. Libicki, forskare vid RAND Corporation har utarbetat ett teoretiskt ramverk för att försöka förstå informationskrigföring. Han menar att definitioner ideligen tenderar till att vara alldeles för diffusa, vilket sålunda gör fenomenet svårt att forska kring på ett systematiskt sätt. Således har Libicki konkretiserat definitionen och beskriver informationskrigföring utifrån sju olika former som han menar inkorporeras i begreppet; Ledningskrigföring, Elektronisk krigföring, Hackerkrigföring, Cyberkrigföring, Ekonomisk krigföring, Underrättelsebaserad krigföring samt Psykologisk krigföring (Libicki 1995, s. 7)

Libicki har själv riktat kritik mot teorin varpå han menar att definitionerna av informationskrigföring skiljer sig åtskilligt mellan olika teoretiker, på grund utav ämnets komplexitet (Libicki 1995, s. 5-6). Emellertid kommer denna uppsatsen inte undersöka samtliga sju former av begreppet. Detta motiveras framförallt utav arbetsekonomiska skäl, men även utifrån det faktum att undersökningens huvudsakliga fokus kommer ligga på Psykologisk krigföring, och således avgränsas uppsatsens teoretiska ramverk till att enbart studera detta fenomen.

Detta motiveras tydligt då man rent empiriskt kan man se att psykologisk krigföring fått stort medialt intresse i Sverige under de senaste åren. Genom att hämta statistik från kungliga bibliotekets sökmotor har uppsatsförfattaren skapat ett diagram för att explicit illustrera relevansen av att studera psykologisk krigföring och försvar i vår samtid samt hur resonemangen kring detta återspeglas i den svenska kontexten.

(Kungliga biblioteket 2018)

Psykologisk krigföring utgör en aspekt av informationskrigföring och implicerar tillvägagångssätt där information används som vapen mot ett annat lands befolkning i allmänhet, och det mänskliga sinnet i synnerhet. En aktör kan medvetet utnyttja den mänskliga psykologin för att påverka en utvald målgrupps uppfattningar, attityder, beslut och beteende (Säkerhetspolitik 2010). Psykologisk krigföring kan handla om att på olika sätt manipulera presentationen av händelser i en specifik riktning och-/eller underminera förtroendet för det politiska systemet i landet som påverkansoperationen är verksam i (Libicki 1995, s. 35-37).

Psykologisk krigföring sker genom informationsinriktad verksamhet i både krig och fred och sker huvudsakligen via mediala kanaler och myndighets- samt försvarskommunikation. Tillvägagångssättet kan inkludera politiska, ekonomiska, kulturella och-/eller hot om militära maktmedel, vilket kan ske både öppet och dolt för att generera så stor effekt som möjligt (Stenström 1997, s. 11). Officiella budskap som förs fram är ofta koordinerade med media och således blir politiker och andra flitiga mediepersonligheter eftertraktade krigsbyten. Det huvudsakliga målet för psykologisk krigföring är att påverka befolkningens vilja att försvara sig. Försvarsviljan är i denna kontext fundamental och essentiell för att det civila, militära och ekonomiska försvaret ska fungera (ibid, s. 13-14) Vanligtvis delas psykologisk krigföring in i fyra sub-kategorier som utgörs av propaganda, desinformation, rykten och påtryckningar. Dessa olika modus operandi samspelar emellertid med varandra och det huvudsakliga medlet är att fungera som ett icke-dödligt- men alltså effektivt vapen (ibid, s. 12).

Det finns betydande svårigheter med att forska om psykologisk krigföring som metod då de inte utgörs av observerbara krigshandlingar, i objektiv bemärkelse. För

att kunna undersöka dessa företeelser kräver det att uppsatsen följaktligen studerar hur fenomenet framställs i den svenska politiska sfären. Då tal och uttalanden från svenska politiker är föremål för uppsatsens undersökning är framing således en ändamålsenlig teori att använda sig av.

2.2 Framing-teori

Framing har studerats ingående inom en rad olika ämnesområden. En fundamental utgångspunkt för teorin implicerar att redogörelser av specifika händelser framställs av aktörer utifrån olika anledningar (Chong & Druckman 2007, s. 104). Trots de omfattande studier som gjorts om, och med teorin har forskare länge kämpat med att ge en bra, fullständig och extensiv definition av framing. Som Entman (1993) uttrycker det är forskningen om framing ett ”brutet paradigm”, där insikter och förklaringar om teorin spridits flitigt men med betydande svårigheter att formulera en allmän definition (s. 51).

I grund och botten syftar framing till den handling, genom vilken enskilda individer, grupper eller sociala rörelser uppfattar och kommunicerar om verkligheten. Teorin syftar till att belysa specifika objekt för att på så sätt samla stöd (Benford & Snow 2000, s. 614). Olika ’frames’ väljer ut och åskådliggör vissa bitar av information i en kommunikativ process för att göra informationen mer märkbar och meningsfull för mottagarna (Entman 1993, s. 52–53). Framing återfinns således i alla typer av kommunikation inklusive massmedia och politiska uttalanden. Framing påverkar individens uppfattningar, beteenden och attityder. Detta kan vidare användas av aktörer för att *skapa* uppfattningar kring idéer och fenomen hos gruppen av mottagare (Chong & Druckman 2007, s. 1009).

Denna uppsats fokuserar på framing-teorin inom den svenska säkerhetspolitiska diskursen. Enligt Emma Björnehed (2012) är de väsentliga delarna av framing-teorin idéer och meningskonstruktioner. Hon menar att ett tillvägagångssätt inom säkerhetsstudier har anammat denna uppfattning och betraktar följaktligen begreppet säkerhet som en social konstruktion. Denna syn på säkerhet avviker från det mer traditionella perspektivet som betonar att säkerhetsfrågor är objektivt observerbara och definierade (s. 19). Aktörer som sprider tolkningar är inte bara förmedlare av mening utan följaktligen också skapare av diskurser och även aktivt inblandade i konstruktionen av uppfattningar (ibid, s. 23).

Sammanfattningsvis används ’frames’ som ändamålsenliga verktyg av en aktör för att presentera omständigheter och händelser på ett specifikt sätt med det bakomliggande syftet att uppnå vissa mål. För att kunna undersöka hur rysk informationskrigföring, och mer precist psykologisk krigföring framställs i den officiella svenska politiska debatten appliceras således Benford and Snows (2000) ramverk på det empiriska material som ligger till grund för uppsatsen. Ramverket består av fyra strategiska processer (vilka, likt den övergripande teorin saknar adekvata översättningar och således benämns enligt de engelska uttrycken): *frame bridging*, *frame amplification*, *frame extension* och *frame transformation* (Benford & Snow 2000, s. 624).

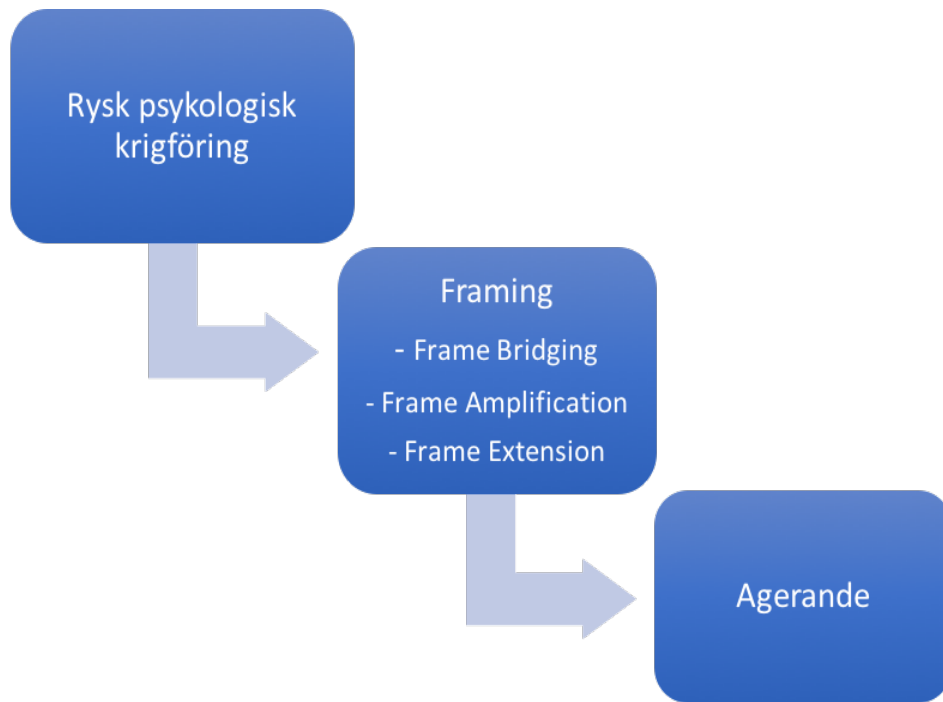
Emellertid syftar den sistnämnda framing-processen till att förändra existerande uppfattningar och inställningar i en fråga. Huruvida framing har några effekter eller ej är inte föremål för denna uppsatsens analys. Det är snarare *hur* saker och ting framställs som är väsentligt. Således limiteras ramverket och *Frame Transformation* exkluderas.

- *Frame Bridging* implicerar att två (eller fler) ideologiskt kongruenta men strukturellt separata tolkningsramar angående en viss fråga eller ett specifikt problem sammankopplas till en.
- *Frame Amplification* syftar till idealiseringen eller stärkandet av existerande uppfattningar och värden. Detta används främst för att belysa aspekter i specifika frågor. Frame amplification innefattar både förskönandet av en aktörs egenskaper, samt att negativa sidor förstärks för att belysa och befästa vissa uppfattningar.
- *Frame Extension* innebär som namnet antyder att en aktörs intressen och ramar utvidgas bortom det primära ämnet för att inkludera händelser och antaganden som kan tänkas vara av stor vikt för potentiella anhängare.

(Benford & Snow 2000, s. 624-625).

2.3 Forskningsbidrag & Analysmodell

Teorin har nu presenterats generellt och det är därför av största vikt att explicit klargöra vilken funktion den fyller för uppsatsens utformning. Denna studie applicerar Benford och Snows (2000) teori om framing på det empiriska materialet för att utröna hur Rysslands psykologiska krigföring beskrivs och framställs i den officiella svenska politiska debatten. Framing är ändamålsenlig för att studera vad som sägs i debatten och framförallt *hur* det sägs. Teorin samspelar således med forskningsfrågans första del som syftar till att studera hur svenska politiker porträtterar det ryska agerandet. Framing tillhandahåller en heltäckande bild när man vill studera hotbilder. Emellertid är teorin bristfällig när man vill undersöka vilka eventuella motåtgärder som skett i praktiken. Denna uppsats ämnar följaktligen (utöver att studera framställningen av hotbilden) även att undersöka vilka praktiska åtgärder Sverige har gjort för att stärka sitt psykologiska försvar mot detta nya säkerhetspolitiska hot som är högaktuellt i dagens globaliserade värld. Nedan presenteras sålunda uppsatsförfattarens analysmodell som illustrerar studiens analytiska utformning:

I metodkapitlet nedan sker en operationalisering av teorin och det svenska agerandet för att på ett tydligt och konkret sätt kunna identifiera och systematiskt undersöka det empiriska material som är föremål för uppsatsens analys.

3 Metod

Denna uppsats har en deskriptiv ambition. Studien är till sin natur en deduktiv fallstudie då existerande teoribildning sätts i samband med och används för att beskriva ett nytt empiriskt material (Halperin & Heath 2017, s. 31–32) För att studien ska vara så intersubjektiv som möjligt återger uppsatsförfattaren tydligt hur arbetet har genomförts och vilka metodologiska överväganden som gjorts. Detta kapitel presenterar således uppsatsens arbetsprocess på ett konkret sätt för att en utomstående ska kunna genomföra samma undersökning, under liknande förhållanden och uppnå samstämmiga resultat. Metodvalet är baserat på hur uppsatsens frågeställning är formulerad samt studiens begränsning av tid, utrymme och resurser. För att applicera de teoretiska ramverk som presenterades i föregående kapitel på det empiriska materialet används en kvalitativ textanalys.

3.1 Forskningsdesign

Uppsatsens forskningsdesign utgörs som nämnt av en kvalitativ fallstudie som ämnar att utröna hur rysk informationskrigföring framställs i den officiella svenska politiska debatten och vidare hur Sverige agerar mot denna hotbild. Fallstudien används till största del för att upptäcka information vilket vidare möjliggör detaljbeskrivningar och analytiska djupdyk (Denscombe 2016, s. 929). Fallstudien som metodologiskt tillvägagångssätt är ändamålsenlig för forskning likt denna uppsats, då den studerar enstaka fall detaljerat och ingående och således uppnår denna studie hög intern validitet (George & Bennett 2004, s. 19-20). Robert Yin (2009, s. 9) poängterar hur undersökningens syfte och karaktären på forskningsfrågan avgör valet av utgångspunkt för fallstudien. Denna uppsats baseras på en *hur*-fråga, sålunda är denna studie en deskriptiv undersökning (ibid). Beskrivande undersökningar förutsätter ett teoretiskt ramverk för att kunna förklara hur ett fenomen förefaller (Esaiasson et al, 2012, s. 37). Denna uppsats blir alltså teorianvändande då studien ämnar beskriva hur Rysslands agerande framställs och bemöts i vår nationella kontext genom användandet av framing-teorin.

Nackdelen med fallstudier som metod är dess svårigheter att vara generaliserbara, då respektive fall inte nödvändigtvis är representativt för övriga (Denscombe 2016, s. 100). Denna uppsats syftar emellertid inte till att generalisera, utan det som är av intresse är den svenska kontexten och hur ryskt användande av information som vapen framställs och bemöts.

3.2 Val av fall & Avgränsningar

Informationskrigföring i allmänhet och psykologisk krigföring i synnerhet har kommit att bli en viktig del av moderna krig och konflikter. Ryssland spelar en nyckelroll i denna utveckling, vilket kriget i östra Ukraina bland annat visar (Snegovaya 2015, s. 9) Deras flitiga användande av tillvägagångsättet samt dess geografiska närhet motiverar valet av Ryssland som fall. Sverige är ett förhållandevis litet land som har ett geografiskt och strategiskt viktigt läge vid Östersjön. Det existerar en lång historia gentemot Ryssland och geopolitiskt ligger Sverige inom olika intressesfärer vilket leder till återkommande risker att bli utsatt för psykologisk krigföring (Kragh & Åsberg 2017, s. 774). Utöver dessa aspekter är vi medlemmar i den Europeiska Unionen och har ett uttalat nära samarbete med NATO. Rysslands strategi gentemot vårt närområde är således intressant att undersöka där Sverige onekligen är en pusselbit i denna helhet. Vikten av att upptäcka och agera mot de ryska metoderna är en essentiell uppgift för det svenska totalförsvaret (Försvarsmakten 2016, s. 9).

Studien fokuserar på företeelser i samband med den eskalerande krisen på Krimhalvön, och efterföljande ryska aggression mot Ukraina från år 2014 och framåt. Detta motiveras utifrån de spänningar i vårt direkta närområde som blev följden av Rysslands agerande (Kragh & Åsberg 2017, s. 774) samt det faktum att psykologisk krigföring och försvar som koncept fick mycket uppmärksamhet, både medialt samt i forskarkretsar i samband med Krimkrisen (Giles 2016, s. 3). Vald tidsperiod motiveras även ytterligare genom diagrammet som presenterats ovan där statistik från kungliga bibliotekets sökmotor sammanställts. Detta är en tjänst där man kan hämta statistik över sökord och hur flitigt de benämnts i svenska dagstidningar genom årens lopp. Uppsatsförfattaren har valt att basera sin sökning på en tioårsperiod för att explicit påvisa den kraftiga ökningen som skett. De sökord som används är 'psykologisk krigföring' och 'psykologiskt försvar'. Som diagrammet tydligt skildrar är antalet träffar inte speciellt divergerat under decenniets åtta första år. Från och med 2014 ökar emellertid antalet markant vilket implicerar att någonting hände som bidrog till att begreppen fick avsevärt mycket mer uppmärksamhet i det mediala Sverige. Vald tidsperiod blir således tydligt motiverad för denna undersökning och följaktligen blir det intressant att studera den svenska politiska debatten angående rysk påverkan under dessa fyra åren.

Utöver den tidsmässiga avgränsningen redogör uppsatsen inte heller för den historiska framväxten, och användningen av psykologisk krigföring som metod. Olika former av tillvägagångsättet har förekommit tidigare (e.g. under Kalla kriget), men volymen och ambitionen från Moskva är idag betydligt mer omfattande (Chivvis 2017, s. 316) Detta inkluderas således inte i uppsatsen och motiveras dels utifrån materialmässiga faktorer, men framförallt av det faktum att uppsatsförfattarens initiala intresse kretsar kring vår egen samtid.

3.3 Kvalitativ textanalys

Kvalitativ innehållsanalys är vald då en större mängd text bearbetats och noggrann inläsning av materialet har gjorts (Boréus & Bergström 2017, s. 50). Fördelen med den kvalitativa analysen är att denna bidrar till ett djupare angreppssätt inom ett, eller ett fåtal fall, något som en kvantitativ textanalys inte erbjuder. Det är framförallt det latenta innehållet som analyserats i denna uppsats och det är således materialets innebörd som undersökts. Uppsatsförfattaren har genom den kvalitativa textanalysen tagit ut det substantiellt viktiga ur det empiriska materialet och erhållit en djup förståelse för texterna, vilket är av stor vikt för denna typ av textanalys (Halperin & Heath 2017, s. 346). Syftet med metoden är att belysa det som är väsentligt i texterna (Esaiasson et al, 2012, s. 211) vilket är ändamålsenligt för uppsatsen då den analyserar material som är av betydelse för att porträttera den svenska debatten som förs angående Rysslands agerande i vår nationella kontext.

3.4 Operationalisering

För att knyta samman teorin och empirin på ett fördelaktigt sätt i den kvalitativa textanalysen genomförs en operationalisering av det teoretiska ramverket. För att undersöka den svenska framställningen av rysk psykologisk krigföring samt vilka åtgärder som vidtagits har teorin omvandlats till funktionella mätverktyg (Sundberg & Harbom 2011, s. 92). Uppsatsförfattaren har således formulerat ett antal operationella frågor som skall eftersökas i det empiriska materialet. Detta motiveras för att uppsatsförfattaren ska kunna använda sig av det teoretiska ramverket i syfte att nå ett relevant resultat för undersökningen. De operationella frågorna ämnar inkludera så mycket som möjligt av det teoretiska ramverket, även om detta inte alltid är möjligt (Esaiasson m.fl. 2012, s. 57). De operationella frågorna nedan kopplas till forskningsfrågans tvådelade karaktär och är följaktligen uppdelade i två separata sektioner.

Del 1: Framställningen

Frame Bridging

- Vad framställs vara hotat av rysk psykologisk krigföring?
- Vilka frågor i den svenska diskursen sammanlänkas med Ryssland agerande?
- Vilka potentiella konsekvenser av det ryska agerandet formuleras?

Frame Amplification

- Vilka egenskaper tillskrivs Sverige?
- Vilka egenskaper tillskrivs Ryssland?

Frame Extension

- Går det att urskilja olika uppfattningar om det ryska agerandet från de olika svenska politiska partierna?

Del 2: Agerande

- Är Sverige involverat i några internationella åtaganden för att bemöta psykologisk krigsföring?
- Hur verkar Sverige inomstatligt för att bemöta psykologisk krigsföring?
- Formuleras några rekommendationer till den egna befolkningen för att agera mot hotbilden och anpassa sig till dagens dynamiska informationssamhälle?

3.5 Material

Studien bygger på en rad olika typer av källor. I enlighet med studiens fokus på den svenska officiella politiska debatten är det huvudsakligen öppet material från skriftliga källor. Analysens empiriska förankring baseras främst på offentliga politiska dokument och uttalanden från politiska aktörer (i.e. regeringen, riksdagen, ministrar och ledamöter). Materialet har hämtats genom sökningar på Sveriges riksdag och regerings hemsidor för att på så sätt kunna kartlägga hur psykologisk krigsföring bedrivs av Ryssland framställs och uppfattas samt vilken respons Sverige ger. Statliga offentliga utredningar, propositioner, motioner, riksdagsprotokoll och tal från svenska politiker utgör till största del uppsatsens empiriska material. När det handlar om propaganda och desinformation spelar emellertid media en fundamental roll. Således används även nyhetsartiklar om officiella initiativ som informationskällor för att kartlägga den politiska debatten.

4 Hur Kreml Beväpnar Information

Rysslands samtida verktyg och tekniker för att beväpna information härstammar från en lång tradition av tsaristiska förfalskningar, bolsjevikernas 'nyttiga' idioter och användandet av korrupktion som en metod för kontroll – där samtliga syftar till att förvirra och i förlängningen vända västvärlden mot sina egna intressen. Detta baseras på en filosofi där idéer och språkbruk ses som verktyg drivna av en dystopisk vision att världen är ett nollsummespel och att globaliseringen utgör ett reellt hot mot Rysslands säkerhet (Pomerantsev & Weiss 2014, s. 14).

Kreml har på senare år utvecklat effektiva verktyg i användandet av strategisk kommunikation för att skapa och forma politiska narrativ i många västerländska länder. Nyhetsoutlets likt Russia Today och Sputnik News är de mest omtalade plattformarna för denna strategi (Hellman & Wagnsson 2017, s. 156). Utöver detta sponsrar den ryska staten europeiska tankesmedjor och politiska partier för att marknadsföra sina åsikter. De sysselsätter även ett stort antal internettroll, sociala botar och planerar falska nyheter. Det övergripande syftet för dessa informationsoperationer är således att grumla vattnet och ingjuta tvivel för objektiva sanningar. Dessa tillvägagångsätt står i skarp kontrast till västerländsk journalistisk praxis om faktiska bevis och sanning och syftar istället till att forma den politiska diskussionen på sådant sätt som gynnar Kreml (Chivvis 2017, s. 3). De budskap och nyheter som presenteras kan baseras på verkliga händelser, men de kan också vara framprovocerade eller ren fiktion. Syftet varierar mellan att skapa en direkt reaktion eller att etablera ett långsiktigt narrativ (Eellend & Franke 2016).

År 2000 antogs doktrinen om informationssäkerhet som fortfarande anses vara en hörnsten i Rysslands syn på beväpnad information. Doktrinen beskriver informationskrig som en fundamental del i Rysslands nya utrikespolicy som syftar till att nyansera omvärldens uppfattning av landet, samt utmana det västerländska monopolet på världens mediala kanaler (Franke 2015, s. 16). De mål, medel och metoder som beskrivs i Rysslands militära doktriner på senare år passar inte in i det konventionella begreppet av 'krig'. Rysk informationskrigföring är ett systematiskt fenomen. Inget annat land i världen behandlar denna fråga i sådan omfattning och ingen annan investerar så mycket resurser, både organisatoriskt och finansiellt som Ryssland gör (Darczewska 2014, s. 38-39). Geopolitiskt anses Ryssland sträva efter att splittra och försvaga västvärldens sammanhållning samt förmågan att fatta beslut. I förlängningen syftar detta till att underminera NATOs och EUs handlingskraft samt anseende. Man kan sätta ett likhetstecken mellan rysk informationskrigföring och den ryska statens intresse vilket implicerar att tillvägagångssättet är starkt politiserat (Eellend & Franke 2016).

5 Analys

Mot bakgrund av frågeställningens tvådelade karaktär kommer analysen följaktligen bestå av två sektioner i enlighet med uppsatsen analysmodell. Den första delen av analysen består av framing-teorin som interagerar och beskriver framställningen av rysk informationskrigföring i den svenska politiska debatten. Den andra, efterföljande delen av analysen består sålunda utav Sveriges agerande mot den mångfacetterade hotbilden.

5.1 Del 1: Hotbild i en ny säkerhetspolitisk realitet

5.1.1 Frame Bridging: Rysk påverkan på samhällets fundament

Genom att analysera det empiriska materialet genom den övergripande framing-teorin och frame bridging i synnerhet utkristalliserar ett antal olika områden som är ideologiskt kongruenta med rysk psykologisk krigföring, men samtidigt strukturellt separata. Den officiella svenska politiska debatten och dess tolkningsramar angående vissa frågor eller specifika problem sammankopplas således med det ryska agerandet för att, med hjälp av den teoretiska linsen, identifiera vad det är som hotas, samt vilka potentiella konsekvenser detta medför.

Stefan Löfven betonar hur demokrati, med fria och oberoende val inte längre är en självklarhet i dagens Sverige (Regeringen 2017b). Det demokratiska styrelseskicket fasta förankring i vårt samhälle står inför en betydande utmaning där externa aktörer blandar sig i våra interna angelägenheter, främst i den säkerhetspolitiska kontexten. I riksdagens protokoll (2016/17:42, s. 73) pekas Rysslands agerande på informationsarenan öppet ut som ett hot mot Sverige där desinformation och påverkanskampanjer dagligen sker och riskerar att underminera tilliten för samhällets institutioner. Vidare poängteras det hur den ryska användningen av psykologiska påverkansoperationer strider mot den europeiska säkerhetsordningen som förkunnar att varje stat måste ha rätten att på egen hand, i demokratisk anda, utforma sin politiska framtid. Att Rysslands agerande strider mot detta fördöms starkt och i protokollet diskuteras det mycket allvarliga och försämrade säkerhetspolitiska läget i vårt närområde (ibid, s. 83).

Rysslands användande av psykologisk krigföring framställs som ett reellt hot mot det svenska demokratiska samhället, där metoderna underminerar och förstör förtroendet för Sveriges civila, politiska och militära ledning samt underblåser interna motsättningar (Motion 2015/16:3043 s. 131) Det faktum att demokratin framställs som hotad verkar vara en fråga som står över partipolitik och positioneringar. Samhällets fundament är följaktligen utsatta för angrepp vilket onekligen kräver gemensam och kraftfull respons på bred front (Regeringen 2018a).

Det råder inga tvivel om att svenska politiker bedömer rysk psykologisk krigföring som ett explicit hot, både mot vår stats suveränitet (Prop. 2014/15:109, s. 40) samt mot Sveriges medborgares säkerhet (Motion 2017/18:3801, s. 2). Därutöver kan man rimligtvis konstatera att den svenska politiska debatten anammar ett djupare säkerhetsperspektiv då Rysslands agerande framställs som ett säkerhetshot mot värden likt fri- och rättigheter (Prop. 2014/15:109, s. 109). Statens offentliga utredning (2016:80, s. 395) beskriver hur det svenska samhällets misskrediteras av propagandaavsändare. Informationssamhället har gjort kampen om sanningen till ett av de viktigaste slagfälten. Spridningen av desinformation, lögn och historieförfälskning underminerar förmågan att fatta rätt beslut, och kan även sprida förvirring och oro hos civilbefolkningen, vilket i förlängningen innebär att förtroendet för en statslednings förmåga att hantera en kris förstörs (Prot. 2015/16:47, s. 147).

Den logiska syntesen blir således att svensk säkerhet inte enbart kretsar kring överlevnad, utan det omfattande säkerhetsperspektivet inkluderar även fundamentala svenska värden som mänskliga fri- och rättigheter. I dagens dynamiska och moderna mediala landskap återfinns en betydande mångfald av informationskanaler som på olika sätt kan användas av främmande makt för att, genom informationsspridning, försöka påverka dels beslutsfattare men även den allmänna opinionen. Försök likt dessa utgör en direkt, och reell utmaning mot den svenska säkerheten samt målet att värna om förmågan att upprätthålla grundläggande värden såsom demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter (Prop. 2014/15:109, s. 109).

Användandet av frame bridging som teoretiskt verktyg påvisar även hur den svenska officiella politiska debatten sammanlänkar rysk psykologisk krigföring med de svenska mediernas legitimitet. Det förkunnas att press, tidningar och radio är fundament för att vårt demokratiska samhälle ska fungera (Prot. 2015/16:81, s. 68). Rysk psykologisk krigföring utgör således synnerligen ett hot mot dessa forum där propaganda och desinformation inte enbart handlat om att förvrida sanningen eller påverka den svenska opinionen. Rysslands agerande syftar även till att underminera själva konceptet objektiv information genom att gestalta all information som vinklad eller som ett politiskt maktinstrument. Konsekvenserna av detta blir följaktligen att förtroendet för svenska medier och institutioner undermineras. Därutöver främjas expansionen av internetbaserade forum som eldar på, och vidareförmedlar konspirationsteorier och alternativa fakta riktade mot journalister och motståndare. Detta bidrar i förlängningen till att allmänhetens förtroende urholkas för de institutioner som utgör det demokratiska samhällets grundvalar (Regeringen 2016b).

Det nya begreppet 'post-sanning' denoterat av fabricerade nyheter och fakta förekommer inte bara på sajter i internets utkanter. Sverige utsätts kontinuerligt av ryska påverkanskampanjer som infiltrerat etablerade mediala kanaler, långt ifrån filterbubblorna. Spridningen av denna oriktiga information är ett konkret hot mot vår säkerhet som långsiktigt syftar till att undergräva tilliten för svensk politik, svenska medier och våra gemensamma institutioner (Regeringen 2017a).

5.1.2 Frame Amplification: En rysk björn mot en svensk solidaritet

För att nyansera framställandet av rysk psykologisk krigföring i den svenska debatten blir det av intresse att studera vilka epitet som tillskrivs respektive aktör i diskussionen. Frame amplification appliceras således på det empiriska materialet för att undersöka huruvida Rysslands respektive Sveriges egenskaper framställs i debatten.

Ryssland porträtteras kontinuerligt som antagonistiskt, vars mål är att sprida tvivel och gradvis öka osäkerheten i den svenska kontexten (Regeringen 2017a). Utöver detta tillskrivs regimen i Ryssland en auktoritär karaktär som Sverige starkt tar avstånd ifrån. De återkommande ryska påminnelserna om deras kärnvapenkapacitet, tillsammans med deras konsekventa upprustning och ständiga övertramp av internationell rätt för att uppnå egna politiska syften står i bjärt kontrast till svenska värderingar och fördöms följaktligen uttryckligt (Regeringen 2016a). Ryssland benämns som det enskilt största säkerhetshotet mot Sverige (Motion 2017/18:3752, s. 60) där bland annat deras påverkansoperationer utmanar vårt öppna och högteknologiska samhälle (Motion 2017/18:3222, s. 6). Svenska politiker framställer ideligen Ryssland som offensivt, aggressivt och hotfullt vars stormaktsambitioner bidrar till att landet måste betraktas som ett oberäkneligt hot som destabiliserar Sverige och hela vårt närområde (Motion 2015/16:2174, s. 3) Sverige står följaktligen inför mångfacetterade utmaningar där den påstådda ryska aggressiviteten tydligt illustreras genom deras användning av traditionell maktpolitik som kännetecknas av subversiva metoder, uppbackade av konventionell och nukleär militär makt (Motion 2016/17:3204, s. 3).

Framställningen av respektive aktörer i den svenska politiska debatten påvisar en explicit dikotomi där den ryska antagonismen kontrasteras mot Sverige som protagonist. Sverige framställs som ett land som alltid strävar efter fred och avspänning. Nedrustning och icke-spridning utgör således en integrerad del av vår säkerhetspolitik och har tydlig relevans för såväl regional som global säkerhet (Regeringskansliet 2017, s. 13) I en värld som många ser som alltmer turbulent upplevs Sverige alltjämt av de flesta som ett relativt tryggt land. När Sverige rustar görs det för trygghet (Regeringen 2018d). Det betonas hur Sverige är en försvarare av internationell lag (Regeringen 2018c) där medmännisklighet och solidaritet är epitet som tillskrivs vårt land kontinuerligt (Regeringen 2018a). Människors lika värde samt invånares jämlika och jämställda möjligheter till inflytande och aktivt deltagande i samhällslivet betonas explicit som ett nationellt intresse. Sverige framställs följaktligen som en förkämpe för grundläggande värden såsom demokrati, rättsstat och mänskliga fri- och rättigheter (Regeringskansliet 2017, s. 14), värden som psykologisk krigföring, i hög grad, hotar.

5.1.3 Frame Extension: Samstämmighet eller meningsskiljaktigheter?

Som förkunnat tidigare var det konflikten i Ukraina 2014 som förde upp psykologisk krigföring på den svenska politiska agendan. Det går rimligtvis att argumentera för att konflikten bidrog till en polarisering av den officiella debatten där ena sidan argumenterade för att Sveriges säkerhetspolitiska inriktning borde förnyas, och andra sidan ville vidhålla den svenska neutralitetspolitiken som tjänat

landet väl under flera decennier (Pynnöniemi & Racz 2016, s. 201). Denna korta beskrivning av bakgrunden är relevant när de olika partiernas inställning till Rysslands användning av psykologisk krigföring studeras. Detta avsnitt använder Frame extension som analytiskt verktyg för att undersöka hur de svenska politiska partierna eventuellt använder sina tolkningsramar för att inkludera antaganden som kan tänkas vara av stor vikt för potentiella anhängare.

Utifrån det empiriska materialet verkar det finnas en blocköverskridande samstämmighet att det ryska agerandet är ett reellt hot mot svenska intressen. I en motion till riksdagen skriver vänsterpartiet om ryska destabiliseringsförsök gentemot Sverige och hur Ryssland utgör ett säkerhetsshot med sin imperialistiska politik (Motion. 2016/17:159, s. 5-6). Kristdemokraterna beskriver ett aggressivt Ryssland där små och stora händelser i vårt närområde målar upp en skrämmande bild av verkligheten. Ryssland skyr inga medel för att beblanda sig i andra staters interna angelägenheter och har genom skrämpropaganda försökt dirigera andra länders politiska debatter (Motion 2017/18:3829, s. 4, 7) Moderaterna poängterar hur Ryssland utmanar Sverige och vårt absoluta närområde regelbundet genom att använda desinformation som ett kraftfullt vapen i det moderna informationssamhället (Motion 2016/17:3204, s. 5) Även Liberalerna och Sverigedemokraterna talar om Rysslands 'stormaktsfasoner' och deras agerande gentemot Sverige som de benämner som aggressivt, hotfullt och djupt oroande (Motion. 2016/17:3419, s. 79; Motion. 2017/18:4036, s. 12).

Trots det påtagliga samförståndet om existerande hotbild skiljer sig emellertid inställningen till eventuella bemötanden av det ryska agerandet. Utformningen av Sveriges psykologiska försvar är följaktligen central i den politiska debatten där uppgraderingen av svensk militär förmåga och stärkandet av Sveriges multilaterala kontakter inom den säkerhetspolitiska kontexten påvisar ett tydligt vattendelare bland svenska politiker. Moderaterna och Kristdemokraterna förespråkar en europeisk, multilateral och gränsöverskridande respons mot Rysslands psykologiska krigföring där de är starkt positiva till Sveriges anslutning till NATO:s Stratcom, dvs. den avdelning under NATO som utvecklar kompetens på området inom strategisk kommunikation (Motion 2017/18:3829, s. 7; Motion 2016/17:3204, s. 5). I riksdagens protokoll (2016/17:25, s. 27–28) understryker även Daniel Bäckström (C) att det försämrade omvärldsläget förutsätter ett gemensamt ramverk för att agera mot hotet. Centerpartiet ställer sig således också positiva till tanken på att säkerhet byggs bäst, tillsammans med andra, där både EU och NATO är självskrivna samarbetspartners (ibid). Socialdemokraterna proklamerar, likt sin vana trogen, att internationell samverkan, utifrån en militärt alliansfri position är essentiellt för svensk säkerhet (Regeringen 2018c) Anders Ygeman (S) anför hur Sverige ska vidmakthålla och fortsätta utveckla hög samarbetsnivå och närvaro i NATOs civila och militära strukturer som är av relevans för vårt land (Prot. 2015/16:106, s. 51).

I motion 2016/17:159 förmedlar Jonas Sjöstedt m.fl. (V) sin syn på Sveriges utformning av det psykologiska försvaret. Vänsterpartiet intar en motsatt position i debatten och kritiserar anslutningen till NATO:s Stratcom. Argumentationen bygger på i mångt och mycket på uppfattningen om att NATO:s tendenser präglade av dubbelmoral, där vänsterpartiet poängterar hur försvarsalliansen själva bedriver en utbredd form av propaganda och desinformation (s. 21). Den svenska

alliansfriheten är central i deras resonemang där vår aktiva, självständiga utrikespolitik och breda engagemang för fundamentala värden bör premieras (ibid, s. 6). Sveriges deltagande i internationella samarbeten som, trots att de sker till höga kostnader inte lyckas bidra till säkerhet för vårt land bör omvärderas och istället anser vänsterpartiet att en klokare säkerhetspolitisk strategi är att självständigt kunna föra en progressiv utrikespolitik (ibid, s. 8).

Miljöpartiet stämmer upp i kritiken mot Sveriges deltagande i NATO:s Stratcom. I en motion till riksdagen (2016/17:2783, s. 2) argumenteras de för att ett alltför intimt samarbete riskerar att resultera i ensidig och ofullständig kunskap. Dessutom utarmas vårt förtroende som alliansfritt land ytterligare. Miljöpartiet betonar hur fler länder än Ryssland ägnar sig åt desinformation och propaganda, och vidare att Sverige enskilt bör stärka det psykologiska försvaret anpassat efter dagens förhållanden. Detta motiveras uttryckligen då kompetensen för att sprida saklig information och stärka motståndskraften finns inomstatligt (ibid).

Sverigedemokraterna betonar hur Sverige själva bör sköta sina nationella angelägenheter. Eventuella förslag om samarbeten med exempelvis EU eller NATO är förslag som följaktligen eroderar Sveriges egna nationella maktbefogenheter (Prot. 2016/17:25, s. 36). Det är emellertid inte samarbeten med andra länder som kritiserats av Sverigedemokraterna utan snarare den bristande effektiviteten, och den höga kostnaden av överstatliga samt mellanstatliga organisationer (ibid, s. 38).

Konklusionen blir således att frame extension som analysverktyg tydligt identifierar hur respektive partier (trots sin samstämmighet om hotbilden) förhåller sig annorlunda till det svenska agerandet mot det ryska hotet. Denna något divergerande inställning bland de svenska partierna är med största sannolikhet resultatet av partiernas strävan att tilltala deras respektive väljarkår/anhängare.

5.2 Del 2: Där lögn är vapen, är sanning motmedel

5.2.1 Internationellt agerande

På Folk och Försvars rikskonferens 2016 klargör Sveriges försvarsminister Peter Hultqvist hur informationsarenan nu är utpekad som den fjärde arenan för krigföring vid sidan av mark, sjö och luft i Rysslands militärdoktriner (Regeringen 2016a). Man kan rimligtvis argumentera för att Sverige således behöver stärka förmågan att dels identifiera, men även bemöta dessa hot. Vårt land påverkas direkt och indirekt av situationen i länder utanför vårt närområde. Sverige är inte på något sätt isolerat (Regeringen 2018c). Som tidigare avhandlat i denna analys är Sveriges militära alliansfrihet en viktig byggsten i vår säkerhets- och försvarspolitik. Emellertid är det internationella perspektivet fortsatt viktigt, och gränsöverskridande samarbeten är således avgörande för svensk säkerhet.

Att agera mot hotet från psykologisk krigföring förutsätter följaktligen ett transnationellt försvar inom informationssfären, och nätverkande på den

internationella arenan blir av stor vikt. Sveriges regering arbetar för fördjupade samarbeten med andra demokratiska stater och organisationer (Regeringen 2017c) där Sveriges deltagande i NATO:s center för strategisk kommunikation är ett explicit exempel på internationellt nätverkande. NATO:s Stratcom syftar till att understödja medlemsländernas kommunikationsprocesser genom rådgivning, praktiskt stöd och ökad medvetenhet samt förståelse för psykologiska påverkansoperationer (NATO Stratcom 2018). Psykologiskt försvar är en fundamental del av organisationens arbete och Sveriges beslut om att delta baseras på ambitionen att öka och utveckla sin kompetens på detta område samt bidra till andra länders kunskap och förmåga (Regeringen 2017a).

Sverige deltar även i EEAS Stratcom East Task Force som är en specialgrupp i Europeiska unionens utrikestjänst vars huvudsakliga syfte är att bemöta ryska desinformationskampanjer. Gruppen består av några utvalda experter inom kommunikationsområdet från EU-institutioner och från EU:s medlemsländer (EEAS 2017). Gruppens centrala uppgift är att identifiera, följa och analysera ryska påverkanskampanjer. Sveriges bidrag syftar till att stödja EU operativt samt utveckla det svenska internationella nätverket för att hantera informationspåverkan från andra stater (MSB 2016).

Trots Sveriges betoning på sin militärt alliansfria position i världspolitiken utgör internationell samverkan en väsentlig del för att agera mot den ryska psykologiska krigföringen. Sveriges psykologiska försvar och de komplexa metoder som utgör säkerhetshot i dagens samhälle kräver följaktligen gemensam respons och internationell kollaboration.

5.2.2 Inomstatligt agerande

Mot bakgrund av den breda konsensus som finns bland svenska politiker angående det ryska hotet som den första delen av analysen påvisar krävs följaktligen ökade satsningar på Sveriges nationella psykologiska försvar. Många motioner formulerar en vilja till att återupprätta en myndighet med ansvar för det psykologiska försvaret i Sverige, en fråga som regeringen synnerligen tagit i beaktning då det för bara några månader sedan fastslogs det att en ny myndighet med detta ansvar ska inrättas (Regeringen 2018b).

Det svenska psykologiska försvaret skall säkerhetsställa ett öppet och demokratiskt samhälle med åsiktsfrihet och fria medier (Regeringen 2016c). Inomstatligt nätverkande blir här en central aspekt för att bemöta de utmaningarna som ligger i gränslandet mellan krig och fred och det betonas uttryckligen att samhällets alla sektorer ska involveras för att agera mot informationsoperationer. För att bemöta det ryska hotet krävs följaktligen en lång rad åtgärder som spänner över flera politikområden och aktörerna finns inom privat såväl som offentlig sektor (SOU 2016:57, s. 32). Det går rimligtvis att identifiera en vilja hos svenska politiker att samverka inomstatligt för att bemöta rysk psykologisk krigföring. År 2016 fick

statskontoret i uppdrag att redogöra för de verksamheter svenska statliga myndigheter bedriver som är relevanta för ett psykologiskt försvar efter dagens förhållanden (Justitiedepartementet 2016).

Man kan rimligen hävda att detta arbetet är högaktuellt med tanke på höstens stundande riksdagsval (Regeringen 2018a) Valmyndigheten stärker sitt säkerhetsarbete och samverkar med MSB, SÄPO och Polismyndigheten. Regeringen fördjupar även samarbetet med centrala medieaktörer och ägarna till de största sociala plattformarna med syfte att ge ökad kunskap och medvetenhet kring utländsk påverkan inför valet (Regeringen 2018b).

Den nya hotbilden kräver följaktligen, utöver internationell samverkan, även inomstatlig sådan. Sveriges inkludering av representanter från olika delar av samhället (myndigheter, privata aktörer och viktiga medieaktörer) illustrerar vikten av samarbete och nätverkande inom den nationella kontexten. Detta tillvägagångssätt är i hög grad kompatibelt med idén om nätverkssamhället som betonar vikten av interaktion mellan nationella, internationella, regionala och lokala institutioner.

5.2.3 Psykologiskt försvar på gräsrotsnivå

Vårt mediala landskap är oerhört dynamiskt och förändras snabbt. Tillgången till information och olika typer av kommunikationsmedel ökar vilket resulterar i både möjligheter och utmaningar när det gäller yttrande- och mediefrihet (Regeringen 2016b). När desinformation och propaganda används som vapen av främmande makt mot Sverige och vårt absoluta närområde blir det av stor vikt att främja öppet samtal, förespråka källkritik och ifrågasätta myter och skenbart enkla sanningar (Regeringen 2017a). Arbetet kan således inte exklusivt bedrivas av internationella samarbeten och av nationella myndigheter. Även gemene man har ett vitalt ansvar för vilken information vi tar del av, delar och för vidare (ibid). De tekniska framstegen med våra sociala medier i spetsen innebär att alla numera är potentiella journalister, men i utövandet av rätten till att uttrycka åsikter är frihet och ansvar intimt sammankopplat. Behovet av källkritik och kritiskt tänkande bland den svenska befolkningen är essentiellt för att kunna skydda sig från påverkan från psykologisk krigföring bedriven av främmande makt. Vi människor på samhällets gräsrotsnivå blir följaktligen en oerhört viktig del i det svenska psykologiska försvaret och bemötandet av det ryska icke-militära hotet.

Den accelererande digitaliseringen ger alltså antagonistiska krafter möjlighet att sprida information som ämnar undergräva våra grundläggande värden och det svenska samhällets säkerhet (SOU 2016:80, s. 395). Svensk trygghet och säkerhet kräver således att förtroende för myndigheter och medier värnas, samt tilliten medborgarna emellan då detta är grunden för vårt samhälle. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap betonar explicit vikten av befolkningens källkritiska förhållningssätt inom det psykologiska försvaret. Det handlar främst om att värdera

den information man tar del av. Ordet 'värdering' i denna kontext implicerar följaktligen förståelsen för att vissa källor väger tyngre än andra samt att vara medveten om att avsändare av information har ett syfte med sitt budskap (MSB 2015). Ryssland vill, som påvisat tidigare i analysen, motverka vårt öppna och fria samhälle med desinformation och lögn genom att använda metoder som attackerar samhällets demokratiska funktionalitet samt den mänskliga psykologin.

Dagens dynamiska informationssamhälle där nyheter och information distribueras digitalt är en fundamental del i vad Manuel Castell (2009) benämner som ett nätverkssamhälle. Vårt öppna samhälle är oerhört sårbart för psykologisk krigföring då vem som helst kan säga (in princip) vad som helst eftersom Sverige har yttrandefrihet. En befolkning med källkritiskt förhållningssätt blir följaktligen ett effektivt motmedel samt ett starkt och motståndskraftigt samhälle som värnar om demokratin. Det psykologiska försvaret består av samtliga medborgare i vårt land och vår förmåga att vara källkritiska då det är denna förmåga som i mångt och mycket utgör vår mentala motståndskraft (MSB 2015).

6 Slutsats

Kampen om informationen har blivit en essentiell del av den globala säkerhetspolitiken. Den nya tidens hotbild mot Sverige är en form av krigföring där beväpnade budskap, desinformation och propaganda exemplifierar effektiva vapen, då dagens moderna informationsamhälle är betydligt mer sårbart än tidigare. Denna uppsats frågeställning var tudelad där framställningen av Rysslands psykologiska krigföring har studerats i den officiella svenska politiska debatten och Sveriges agerande mot berörda hot undersökts. Genom att applicera framing-teorin har uppsatsens analys identifierat hur svenska politiker framställer Rysslands icke-militära agerande från år 2014 och framåt. Svaret blir följaktligen att rysk psykologisk krigföring framställs som ett explicit hot mot det svenska demokratiska styrelseskicket, svenska mediers legitimitet och universella värden, likt mänskliga fri- och rättigheter. I förlängningen bidrar Rysslands agerande på informationsarenan till en erosion av tilliten för Sveriges grundläggande institutioner och underblåser interna motsättningar i vårt öppna samhälle. Man kan rimligen hävda att demokrati lever på befolkningens tillit. När lögn, falska nyheter och propaganda infiltrerar etablerade kommunikationskanaler och sociala plattformar skadas fundamenten som vårt samhälle vilar på. Krigföringen har flyttat ut från det traditionella begreppet krig och intagit freden. Detta resulterar i att vi konstant upplever en osäkerhet då vi ständigt befinner oss i gråzonen mellan den klassiska dikotomin. Det traditionella begreppet fred har förlorat sin grundläggande betydelse i dagens moderna och informationstekniska paradigm där vårt västerländska samhälle hamnat i en prekär situation, grundat på medvetna brister som tillkommer vårt öppna samhälle.

Svenska politiker framställer Ryssland enhälligt som en antagonist med aggressiva, offensiva och hotfulla avsikter, där Sverige naturligtvis agerar protagonist med sin trygga, medmänskliga och solidariska världssyn. Det svenska samhället som står för värderingar likt öppenhet, frihet och förtroende framställs som mer mottagligt för psykologisk krigföring. Dessa objektivt positiva värderingar som tillskrivs Sverige blir istället vårt lands akilleshäla som främmande makt utnyttjar för egen vinning. Liket erosionen av gränslinjen mellan krig och fred, har även den förr så tydliga gränslinjen mellan sant och falskt luckrats upp. De ryska metoder som används mot vårt absoluta närområde inkluderar inte konventionella vapen. Det är istället den svenska befolkningens förtroende för våra demokratiska institutioner som är under attack. Fakta ska betraktas som subjektiv och befolkningens tillit till att våra svenska etablerade medier förmedlar korrekta nyheter angrips.

Med hjälp av det teoretiska verktyg som framing-processerna tillhandahåller påvisar även uppsatsens analys hur det verkar finnas en blocköverskridande

samstämmighet bland svenska politiker att Rysslands icke-militära agerande utgör ett reellt hot mot vårt land och att stärkandet av vårt psykologiska försvar är nödvändigt. Emellertid identifierar uppsatsen betydande meningsskiljaktigheter i förslagen till det svenska bemötandet av det ryska agerandet och utformningen av Sveriges psykologiska försvar där transnationell samverkan och eventuell anslutning till internationella initiativ mot psykologisk krigföring agerar vattendelare i frågan. Vissa politiker betonar vikten av internationellt samarbete, och stödjer det svenska deltagandet i NATO:s Stratcom, och andra framhäver vikten av alliansfrihet och större satsningar på inomstatlig samverkan. Den dominerande linjen i debatten är emellertid tydlig; det mest effektiva sättet att bemöta rysk psykologisk krigföring är genom olika former av nätverkande, om det så är mellan stater, myndigheter eller olika samhällssektorer.

Analysen besvarar även forskningsfrågans andra del; hur det svenska agerandet mot rysk psykologisk krigföring sett ut i praktiken där den redogör för det svenska agerandet som i mångt och mycket överensstämmer med Manuel Castells (2009) tankar om nätverkssamhället. Sverige har, på bred front, ingått samarbeten internationellt för att kunna bemöta Rysslands psykologiska krigföring. Vi deltar både i NATO:s Stratcom och EU:s initiativ (EEAS East Task Force) som bägge arbetar mot rysk psykologisk krigföring. Utöver det internationella bemötandet arbetar Sverige också inomstatligt där en ny myndighet med specifikt ansvar för det psykologiska försvaret ska inrättas. För att effektivt motverka denna typ av asymmetrisk krigföring sker även samverkan mellan befintliga svenska myndigheter, privata aktörer och de stora svenska medieaktörerna.

Det teoretiska ramverk som utformats i denna uppsats tillhandhåller en helhetsbild över Rysslands användande av psykologisk krigföring i en svensk kontext, där framställningen av hotbilden samt det praktiska agerandet studerats. Följaktligen kan man rimligtvis konstatera att; hur sårbart Sverige är för rysk psykologisk krigföring beror i grund och botten på hur sårbart vi låter vårt land vara. Det psykologiska försvaret är ett fundamentalt viktigt område som angår varje individ i vårt land. Utan ett tillräckligt försvar är vi oskyddade mot psykologisk påverkan som kan inverka på våra beteenden. Detta kan vidare undergräva våra ansträngningar för att värna om Sveriges säkerhet. Hur den egna befolkningen anpassar sig till dagens dynamiska informationssamhälle blir följaktligen av yttersta vikt och ett källkritiskt förhållningssätt är ett effektivt motmedel till Rysslands subversiva metoder. Gemene man måste därför bli mer kritiska medie- och internetkonsumenter. Det moderna medielandskapet som blir en effekt av globaliseringen utgör tveklöst ett nytt hot. Men det erbjuder även ett funktionellt motstånd till de ryska informationskampanjerna där svenskar på gräsrotsnivå kan avslöja propaganda och desinformation genom att värdera informationen de konsumerar.

6.1 Förslag till vidare forskning

Sveriges psykologiska försvar är under utveckling och dess betydelse kommer antagligen bara att öka i framtiden. Det hade således varit intressant att undersöka hur den praktiska utformningen av vårt försvar mot påverkansoperationer skulle se ut, rent konkret, för att på ett så effektivt sätt som möjligt kunna bemöta detta mångfacetterade hot. Forskning som djupgående studerar hur det svenska samhället på ett övergripande plan kan bli mer motståndskraftigt mot psykologisk krigföring kan tänkas bidra positivt till Sveriges totalförsvar. Utöver detta hade det varit intressant att studera *hur* Ryssland använder sig av informationskrigföring genom att undersöka samtida fall av påverkansoperationer och vilka potentiella effekter dessa fått/kan tänkas få. Emellertid är uppsatsförfattaren införstådd med problematiken i att identifiera dessa subversiva metoder då de sker i det fördolda, väl kamouflerade på den informationstekniska arenan. Det senare kan möjligtvis tänkas vara en högaktuell uppgift för Sveriges underrättelsetjänster.

7 Referensförteckning

Benford, R.D & D.A Snow (2000) Framing processes and Social movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*. Vol. 26, no. 1, s. 611-639.

Bergström, Göran – Boréus, Kristina, (2017). Textens mening och makt. Lund: Studentlitteratur.

Bishop, Matt & Emily Goldman (2003) The Strategy and Tactics of Information Warfare, *Contemporary Security Policy*, 24:1, 113-139

Björnehed, Emma (2012) Ideas in Conflict: The effect of frames in the Nepal conflict and peace process. Uppsala: Uppsala University

Castells, Manuel. (2009). *Communication Powers*. Oxford: Oxford University Press.

Center for Future of War. (2007). Weaponized Narratives: The New Battlespace.

Chivvis, Christopher S. (2017) Understanding Russian Hybrid War: And what can be done about it. Santa Monica: RAND Corporation.

Chong, D. & J.N. Druckman (2007) Framing Theory. *Annual Review of Political Science*. Vol. 10, no. 1. s. 103-126.

Darczewska, Jolanta (2015) The Devil is in the Details: Information Warfare in the Light of Russia's Military Doctrine. Warszawa: Centre for Eastern Studies

Denscombe, Martyn. (2014/2016). Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen. The Good Research Guide: for small-scale social research projects. Övers. Per Larsson. Lund: Studentlitteratur AB

EEAS East Task Force (2017) *Questions and Answers about the East Stratcom Task Force*. [Elektronisk] https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en
Hämtad: 2018-05-07.

Eellend, Johan & Ulrik Franke (2015) Ett förändrat närområde – Betydelsen av Ryska informationskampanjer i Sverige och Baltikum, i Carolina Sandö, John Rydqvist & Richard Langlais (red.) *Strategisk Utblick 6*. Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI-R—4130—SE.

Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*. Vol. 43, no. 4. s. 51-58.

Esaiasson, Peter - Mikael, Gilljam - Henrik, Oscarsson - Ann, Towns - Lena Wängnerud. (2012). "Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad". Stockholm: Norstedts juridik

Franke, Ulrik, (2015). "War by non-military means: Understanding Russian Information Warfare", Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI-R--4065—SE.

Försvarsmakten (2016) *Sverige kommer att möta utmaningarna*. FM2016-13584:3 MSB2016-25. [Elektronisk]
https://www.msb.se/Upload/Insats_och_beredskap/160610%20FM2016_13584_3%20Rapport%20MSB%20och%20FM.pdf Hämtad: 2018-04-17

George & Bennett (2004). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press

Giles, Keir (2016) *The Next Phase of Russian Information Warfare*. Riga: NATO StratCom COE

Halperin, Sandra – Heath, Oliver, (2017). *Political research. Methods and practical skills*. Glasgow: Oxford University Press.

Hellman, Maria & Charlotte Wagnsson (2017) How can European states respond to Russian information warfare? An analytical framework, *European Security*, 26:2, 153-170

Höglund, Kristine – Öberg, Magnus, (2011). *Understanding Peace Research. Methods and Challenges*. New York: Routledge.

Justitiedepartementet (2016) *Uppdrag till Statskontoret om svenska statliga myndigheters verksamhet angående psykologiskt försvar*. [Elektronisk]
<https://www.regeringen.se/4a8445/contentassets/e9cd318cdf3e4bdd8b0c6373abb0f11/uppdrag-till-statskontoret-om-svenska-statliga-myndigheters-verksamhet-avseende-psykologiskt-forsvar> Hämtad: 2018-05-07

Kragh, Martin & Sebastian Åsberg (2017) Russia's strategy for influence through public diplomacy and active measures: the Swedish case, *Journal of Strategic Studies*, 40:6, 773-816

Kungliga biblioteket (2018) *Sök bland svenska dagstidningar*. [Elektronisk]
<https://tidningar.kb.se/> Hämtad: 2018-05-12

Libicki, Martin C. (1995). *What is information warfare?* Washington, DC: Institute for National- al Strategic Studies, National Defense University.

Molander, C Roger, Andrew S. Riddle & Peter A. Wilson (1996) *Strategic Information Warfare: A New Face of War*. Santa Monica: RAND

Motion (2015/16:2174). *Säkerhet i en orolig omvärld*. [Elektronisk]
<https://data.riksdagen.se/fil/06290B0B-5489-4501-87D1-3381619644E9> Hämtad: 2018-05-07

Motion (2015/16:3043). *Sverige kan mer – Politik som bryter det nya utanförskapet*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/E70A220C-E330-48E5-8934-07F892ADE04C> Hämtad: 2018-05-07

Motion. (2016/17:159). *En aktiv freds- och säkerhetspolitik*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/D7CF01D8-AA08-4EB6-8EC3-AB19D708C634> Hämtad: 2018-05-07.

Motion. (2016/17:2783). *Sveriges psykologiska försvar och Natos Stratcom*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/5F419858-E20C-4E77-A1AF-F3AB40027724> Hämtad: 2018-05-07.

Motion (2016/17:3204). *Ett starkt försvar i en orolig omvärld*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/16B5FA7A-943E-4019-972D-994A2538E6A0> Hämtad: 2018-05-07.

Motion (2016/17:3419). *Liberala reformer för framtiden*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/9C9DCB5A-56BC-4927-A75C-11F1D0ED8ADC> Hämtad: 2018-05-07.

Motion (2017/18:3222). *Ett starkt svenskt försvar*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/E0A4535E-10B7-4ECF-AC9E-CAE5B95F6336> Hämtad: 2018-05-07.

Motion (2017/18:3752). *En budget som håller ihop Sverige – Liberalernas budgetmotion för 2018*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/75CB4933-27E4-4172-B238-AAB4D544E4DC> Hämtad: 2018-05-07

Motion (2017/18:3801). *Uppgiftsområde 5: Internationell Samverkan*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/BFB29509-770B-488C-AA6D-83256D03B77E> Hämtad: 2018-05-07

Motion (2017/18:3829). *Uppgiftsområde 6: Försvar och samhällets krisberedskap*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/2DA6AC9F-1D37-47B9-97EE-8C27A0B3B476> Hämtad: 2018-05-07

Motion (2017/18:4036). *Med anledning av skr. 2017/18:118: Verksamheten i Europeiska Unionen under 2017*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/B16E6FA4-EDE7-49C5-A2E1-F2EEAD758908> Hämtad: 2018-05-07

MSB (2015) *Källkritik och Psykologiskt försvar*. [Elektronisk] <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Psykologiskt-forsvar/Vad-ska-man-tanka-pa-nar-det-galler-kallkritik-och-att-motverka-rykten/> Hämtad: 2018-05-07.

MSB (2016) *MSB bidrar med en expert på propaganda, desinformation och vilseledning vid EEAS, Stratcom East Task Force*. [Elektronisk] <https://www.msb.se/sv/Om-MSB/Nyheter-och-press/Nyheter/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2016/MSB-bidrar-med-en-expert-pa->

[propaganda-desinformation-och-vilseledning-vid-EEAS-StratCom-East-Task-Force/](#) Hämtad: 2018-05-07

NATO Stratcom (2018) *About Strategic Communications*. [Elektronisk] <https://www.stratcomcoe.org/about-strategic-communications> Hämtad: 2018-05-07

Poerantsev, Peter & Michael Weiss (2014) *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*. New York: The Institute of Modern Russia.

Prot. (2015/16:47). *Riksdagens Protokoll*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/967C7756-1A07-4162-B318-8714BCE23E2B> Hämtad: 2018-05-07

Prot. (2015/16:81). *Riksdagens Protokoll*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/DB2F6C22-3C52-4ACC-B01B-D5993437FECC> Hämtad: 2018-05-07.

Prot. (2015/16:106). *Riksdagens Protokoll*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/D22D2147-CE9A-472C-AA21-2F095B40FE6D> Hämtad: 2018-05-07

Prot (2016/17:25). *Riksdagens Protokoll*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/66CB7192-DF7A-4A82-BFEF-6C83572F859B> Hämtad: 2018-05-07

Prot. (2016/17:42). *Riksdagens Protokoll*. [Elektronisk] <https://data.riksdagen.se/fil/CEFB1143-52FD-435A-8BF5-80759FD6E726> Hämtad: 2018-05-07.

Prop. (2014/15:109). *Försvarspolitisk Inriktning – Sveriges Försvar 2016-2020*. [Elektronisk] <http://www.regeringen.se/49c857/contentassets/266e64ec3a254a6087e9e9e413806819/proposition-201415109-forsvarspolitisk-inriktning--sveriges-forsvar-2016-2020> Hämtad: 2018-05-07

Pynnöniemi, Katri & András Racz (2016). *Fog of falsehood: Russian Strategy of Deception and the conflict in Ukraine*. FIA Report:45. Helsingfors: The Finnish Institute of International Affairs.

Regeringen (2016a) *Tal av Peter Hultqvist på Folk och Försvars Rikskonferens 2016*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/tal/2016/01/tal-av-peter-hultqvist-pa-folk-och-forsvar-rikskonferens-2016/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2016b) *En frihet står på spel*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/debattartiklar/2016/05/en-frihet-star-pa-spel/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2016c) *Ett modernt psykologiskt försvar*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/09/ett-modernt-psykologiskt-forsvar/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2017a) *Tal av inrikesminister Anders Ygeman vid Folk och Försvars rikskonferens 2017*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/tal/2017/01/tal-av-inrikesminister-anders-ygeman-vid-folk-och-forsvars-rikskonferens-2017/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2017b) *Så ska vi skydda valrörelsen från andra staters påverkan*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/debattartiklar/2017/03/sa-ska-vi-skydda-valrorelsen-fran-andra-staters-paverkan/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2017c) *Genomförandet av försvarsbeslutet – regeringens åtgärder på försvarsområdet*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/forsvar/genomforandet-av-forsvarsbeslutet---regeringens-atgarder-pa-forsvarområdet/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2018a) *Sveriges säkerhet i en ny värld*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/tal/2018/01/sveriges-sakerhet-i-en-ny-varld/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2018b). *Stärkt psykologiskt försvar och åtgärder mot påverkansoperationer*. [Elektronisk] <http://www.regeringen.se/artiklar/2018/01/starkt-psykologiskt-forsvar-och-atgarder-mot-paverkansoperationer/> Hämtad: 2018-04-19

Regeringen (2018c) *Tal av Peter Hultqvist på Folk och Försvars Rikskonferens 2018*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/tal/2018/01/tal-av-peter-hultqvist-pa-folk-och-forsvars-rikskonferens-2018/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringen (2018d) *Tal av Morgan Johansson på Folk och Försvar*. [Elektronisk] <https://www.regeringen.se/tal/2018/01/tal-av-morgan-johansson-pa-folk-och-forsvar/> Hämtad: 2018-05-02

Regeringskansliet (2017) *Nationell Säkerhetsstrategi*. [Elektronisk] <http://www.regeringen.se/48e36d/contentassets/a02552ad9de94efcb84154b0f6ed76f9/nationell-sakerhetsstrategi.pdf> Hämtad: 2018-05-07.

Snegovaya, Maria (2015) *Putin's Information Warfare in Ukraine: Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare*. Washington: Institute For The Study of War.

SOU (2016:57). *Säkerhet i en ny tid*. Stockholm: Regeringskansliet

SOU (2016:80). *En Gränsöverskridande Mediepolitik: För upplysning, engagemang och ansvar*. Stockholm: Regeringskansliet

Sundberg, Anna (2000) *Informationskrigföring: Hotuppfattningar och skyddsåtgärder i USA, Norge och Finland*. Stockholm: Överstyrelsen för civil beredskap

Sundberg, Ralph – Harbom, Lotta, (2011). Systematic Data Collection: Experiences from the Uppsala Conflict Data Program, i Höglund, Kristine – Öberg, Magnus, (red.) *Understanding Peace Research. Methods and Challenges*. New York: Routledge. s. 91-113.

Stenström, Paula. (1997). *Lönade Lögner – Psykologisk krigföring som hot i fred, kris och krig*. Stockholm: Försvarets forskningsanstalt.

Säkerhetspolitik (2010). Psykologisk Krigföring [Elektronisk] <http://www.sakerhetspolitik.se/Ordlista/P/Psykologisk-krigforing/> Hämtad: 2018-04-12

Yin, R.K. (2009). *Case study research: design and methods*. 4. ed. London: SAGE.